

جلسه سیزدهم

مکانیک آماری

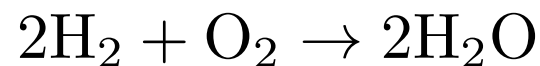
محمدرضا مظفری
گروه فیزیک، دانشکده علوم پایه
دانشگاه قم
اسفند ۹۸

آنسامبل کانونیک بزرگ

* در اینجا قصد داریم سیستمهایی را بررسی کنیم که توانایی مبادله ذره با محیط پیرامون خود دارند. این ویژگی منجر به مفهوم جدیدی در مکانیک آماری می شود که با پتانسیل شیمیایی شناخته می شود.

* اختلاف پتانسیل شیمیایی منجر به شارش ذرات از یک مکان به مکان دیگر می شود. در تشابه با اختلاف پتانسیل که باعث انتقال یا برقرار جریان الکتریکی در مدار می شود و یا اختلاف دما که باعث انتقال گرما می شود.

* پتانسیل شیمیایی در واکنش های شیمیایی ظاهر می شود. برای مثال در واکنشی مانند



تعداد مولکولها در سمت چپ ۳ و تعداد مولکولها در سمت راست ۲ است.

آنسامبل کانونیک بزرگ

* با این حال ، همانطور که خواهیم دید ، پتانسیل شیمیایی بیشتر از سیستمهای شیمیایی کاربرد دارد.

* پتانسیل شیمیایی به قوانین بقاء ذرات ارتباط دارد. به گونه‌ای که برای ذراتی مانند الکترون‌ها (که بقاء تعداد ذرات داریم) و فوتون‌ها (که بقاء تعداد ذرات نداریم) پتانسیل‌های شیمیایی متفاوت است. این تفاوت دلیلی برای رفتار متفاوت آنها می‌باشد.

* اگر ذره‌ای را به سیستم اضافه کنیم، انرژی داخلی آن بوسیله مقداری که آنرا پتانسیل شیمیایی می‌نامیم، μ ، تغییر خواهد کرد.

$$dU = TdS - pdV \longrightarrow dU = TdS - pdV + \mu dN$$

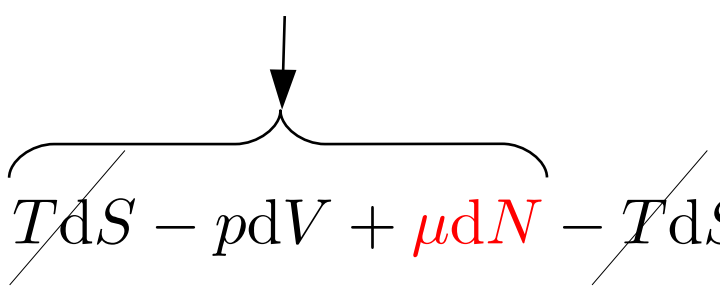
$$T = \left(\frac{\partial U}{\partial S} \right)_V, \quad p = - \left(\frac{\partial U}{\partial V} \right)_S \longrightarrow T = \left(\frac{\partial U}{\partial S} \right)_{V,N}, \quad p = - \left(\frac{\partial U}{\partial V} \right)_{S,N}, \quad \mu = \left(\frac{\partial U}{\partial N} \right)_{S,V}$$

آنسامبل کانونیک بزرگ

* تغییر پتانسیل‌های ترمودینامیکی در حضور پتانسیل شیمیایی،

$$F = U - TS$$

$$dF = dU - TdS - SdT$$


$$dF = \cancel{TdS} - pdV + \mu dN - \cancel{TdS} - SdT$$

$$dF = -pdV + \mu dN - SdT$$

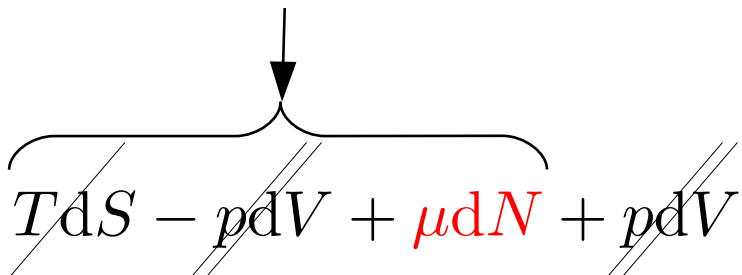
$$S = - \left(\frac{\partial F}{\partial T} \right)_{V,N}, \quad p = - \left(\frac{\partial F}{\partial V} \right)_{T,N}, \quad \mu = \left(\frac{\partial F}{\partial N} \right)_{T,V}$$

آنسامبل کانونیک بزرگ

* تغییر پتانسیل‌های ترمودینامیکی در حضور پتانسیل شیمیایی،

$$G = U + pV - TS$$

$$dG = dU + pdV + Vdp - TdS - SdT$$


$$dG = \cancel{TdS} - \cancel{pdV} + \mu dN + \cancel{pdV} + Vdp - \cancel{TdS} - SdT$$

$$dG = \mu dN + Vdp - SdT$$

$$S = - \left(\frac{\partial G}{\partial T} \right)_{p, N}, \quad V = \left(\frac{\partial G}{\partial p} \right)_{T, N}, \quad \mu = \left(\frac{\partial G}{\partial N} \right)_{T, p}$$

آنسامبل کانونیک بزرگ

* چه چیزی سیستم را برای ایجاد یک حالت تعادل خاص سوق می دهد؟

* قانون دوم ترمودینامیک بیان می کند که آنتروپی در حال افزایش است.

$$dU = TdS - pdV + \mu dN$$

$$TdS = dU + pdV - \mu dN$$

$$\xrightarrow{\div T} dS = \frac{dU}{T} + \frac{pdV}{T} - \frac{\mu dN}{T}$$

$$\text{اگر } S = S(U, V, N)$$

$$dS = \left(\frac{\partial S}{\partial U} \right)_{V,N} dU + \left(\frac{\partial S}{\partial V} \right)_{U,N} dV + \left(\frac{\partial S}{\partial N} \right)_{U,V} dN$$

آنتروپی

آنسامبل کانونیک بزرگ

* چه چیزی سیستم را برای ایجاد یک حالت تعادل خاص سوق می دهد؟

* قانون دوم ترمودینامیک بیان می کند که آنترופی در حال افزایش است.

$$dS = \frac{dU}{T} + \frac{pdV}{T} - \frac{\mu dN}{T}$$

$$dS = \left(\frac{\partial S}{\partial U} \right)_{V,N} dU + \left(\frac{\partial S}{\partial V} \right)_{U,N} dV + \left(\frac{\partial S}{\partial N} \right)_{U,V} dN$$

$$\left(\frac{\partial S}{\partial U} \right)_{V,N} = \frac{1}{T}, \quad \left(\frac{\partial S}{\partial V} \right)_{U,N} = \frac{p}{T}, \quad \left(\frac{\partial S}{\partial N} \right)_{U,V} = -\frac{\mu}{T}$$

(۱) شارش گرما و (۲) شارش ذرات : $\Delta S \geq 0$

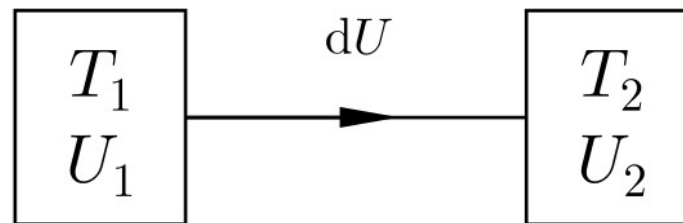
آنتروپی

آنسامبل کانونیک بزرگ

* چه چیزی سیستم را برای ایجاد یک حالت تعادل خاص سوق می‌دهد؟

* قانون دوم ترمودینامیک بیان می‌کند که آنتروپی در حال افزایش است.

آنتروپی



(۱) شارش گرما

$$dS = \frac{dU}{T} + \frac{pdV}{T} - \frac{\mu dN}{T}$$

$$dS = dS_1 + dS_2 = \left(\frac{\partial S_1}{\partial U_1} \right)_{V,N} dU_1 + \left(\frac{\partial S_2}{\partial U_2} \right)_{V,N} dU_2 = \frac{(-dU)}{T_1} + \frac{dU}{T_2}$$

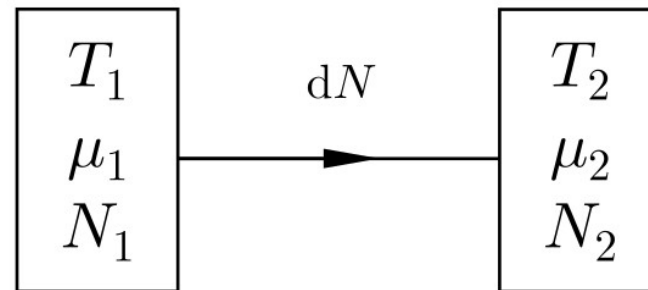
$$dS = \left(-\frac{1}{T_1} + \frac{1}{T_2} \right) dU \geq 0 \quad \xrightarrow{dU \geq 0} \quad -\frac{1}{T_1} + \frac{1}{T_2} \geq 0 \Rightarrow T_1 \geq T_2$$

آنسامبل کانونیک بزرگ

* چه چیزی سیستم را برای ایجاد یک حالت تعادل خاص سوق می دهد؟

* قانون دوم ترمودینامیک بیان می کند که آنترופی در حال افزایش است.

آنترופی



(۲) شارش ذرات

$$dS = \frac{dU}{T} + \frac{pdV}{T} - \frac{\mu dN}{T}$$

$$dS = dS_1 + dS_2 = \left(\frac{\partial S_1}{\partial N_1} \right)_{V,U} dN_1 + \left(\frac{\partial S_2}{\partial N_2} \right)_{V,U} dN_2 = -\frac{\mu_1(-dN)}{T_1} - \frac{\mu_2 dN}{T_2}$$

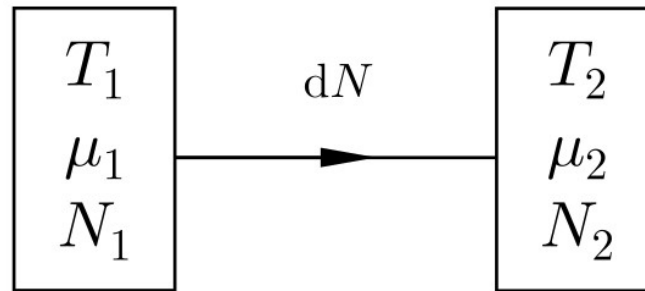
$$dS = \left(\frac{\mu_1}{T_1} - \frac{\mu_2}{T_2} \right) dN \geq 0$$

آنسامبل کانونیک بزرگ

* چه چیزی سیستم را برای ایجاد یک حالت تعادل خاص سوق می دهد؟

* قانون دوم ترمودینامیک بیان می کند که آنترופی در حال افزایش است.

آنتروپی



(۲) شارش ذرات

$$dS = \left(\frac{\mu_1}{T_1} - \frac{\mu_2}{T_2} \right) dN \geq 0$$

$$\begin{array}{c} dN \geq 0 \\ \longrightarrow \\ T_1 = T_2 \end{array}$$

$$\mu_1 \geq \mu_2$$

$$\begin{array}{c} dN \leq 0 \\ \longrightarrow \\ T_1 = T_2 \end{array}$$

$$\mu_1 \leq \mu_2$$

آنسامبل کانونیک بزرگ

پتانسیل شیمیایی گاز ایده‌آل

$$Z_N = \frac{Z_1^N}{N!} = \frac{1}{N!} \left(\frac{V}{\lambda_{\text{th}}^3} \right)^N, \quad \lambda_{\text{th}} = \frac{h}{\sqrt{2m\pi k_B T}}$$

$$F = -k_B T \ln Z_N = -k_B T [-\ln N! + N \ln V - N \ln \lambda_{\text{th}}^3]$$

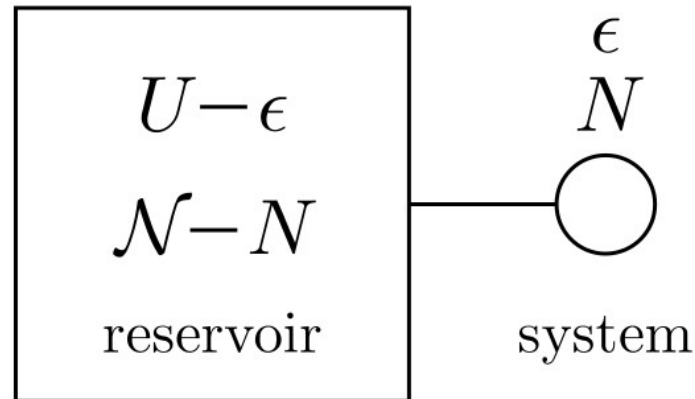
$$F = -k_B T [-N \ln N + N + N \ln V - N \ln \lambda_{\text{th}}^3]$$

$$\mu = \left(\frac{\partial F}{\partial N} \right)_{T,V}$$

$$\mu = -k_B T [-\ln N - \cancel{1} + \cancel{1} + \ln V - \ln \lambda_{\text{th}}^3] = k_B T \ln \left(\frac{N \lambda_{\text{th}}^3}{V} \right)$$

$$\mu = k_B T \ln(n \lambda_{\text{th}}^3), \quad n = N/V$$

آنسامبل کانونیک بزرگ

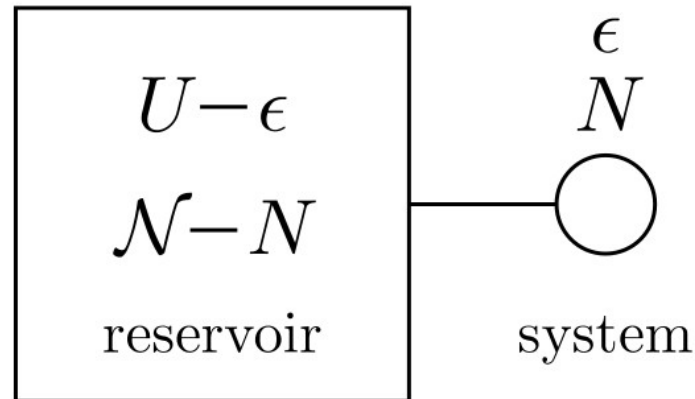


$$S(U - \epsilon, \mathcal{N} - N) = S(U, \mathcal{N}) - \epsilon \left(\frac{\partial S}{\partial U} \right)_{V, \mathcal{N}} - N \left(\frac{\partial S}{\partial \mathcal{N}} \right)_{V, U}$$

$$S(U - \epsilon, \mathcal{N} - N) = S(U, \mathcal{N}) - \frac{\epsilon}{T} + \frac{\mu N}{T}$$

$$S(U - \epsilon, \mathcal{N} - N) = S(U, \mathcal{N}) - \frac{1}{T}(\epsilon - \mu N)$$

آنسامبل کانونیک بزرگ



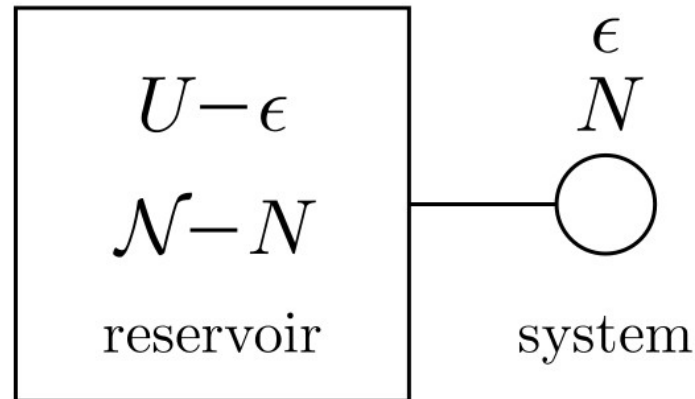
$$S(U - \epsilon, \mathcal{N} - N) = S(U, \mathcal{N}) - \frac{1}{T}(\epsilon - \mu N)$$

$$S(U - \epsilon, \mathcal{N} - N) = k_B \ln \Omega(U - \epsilon, \mathcal{N} - N), \quad S(U, \mathcal{N}) = k_B \ln \Omega(U, \mathcal{N})$$

$$k_B \ln \Omega(U - \epsilon, \mathcal{N} - N) = k_B \ln \Omega(U, \mathcal{N}) - \frac{1}{T}(\epsilon - \mu N)$$

$$\ln \Omega(U - \epsilon, \mathcal{N} - N) - \ln \Omega(U, \mathcal{N}) - \frac{1}{k_B T}(\epsilon - \mu N)$$

آنسامبل کانونیک بزرگ

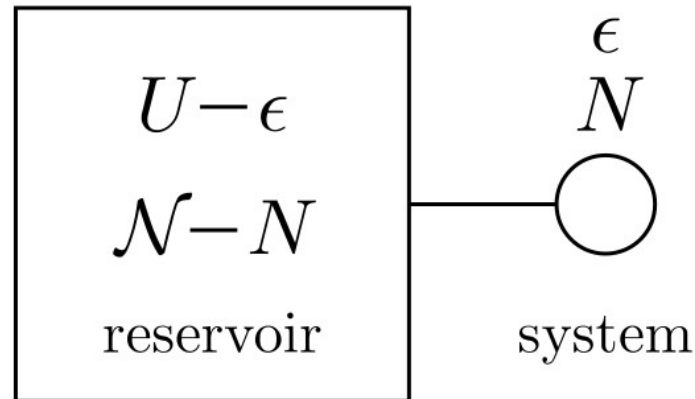


$$\ln \Omega(U - \epsilon, \mathcal{N} - N) - \ln \Omega(U, \mathcal{N}) - \frac{1}{k_B T} (\epsilon - \mu N)$$

$$\ln \left(\frac{\Omega(U - \epsilon, \mathcal{N} - N)}{\Omega(U, \mathcal{N})} \right) = -\beta (\epsilon - \mu N), \quad \beta = \frac{1}{k_B T}$$

$$P(\epsilon, N) \propto \frac{\Omega(U - \epsilon, \mathcal{N} - N)}{\Omega(U, \mathcal{N})} \Rightarrow P(\epsilon, N) \propto e^{-\beta(\epsilon - \mu N)} \quad \text{توزیع گیپسی}$$

آنسامبل کانونیک بزرگ



$$P(\epsilon, N) \propto e^{-\beta(\epsilon - \mu N)}$$

ϵ	N
ϵ_1	N_1
ϵ_2	N_2
ϵ_3	N_3
\vdots	\vdots
ϵ_i	N_i
\vdots	\vdots

$$P(\epsilon_1, N_1) \propto e^{-\beta(\epsilon_1 - \mu N_1)}$$

$$P(\epsilon_2, N_2) \propto e^{-\beta(\epsilon_2 - \mu N_2)}$$

$$P(\epsilon_3, N_3) \propto e^{-\beta(\epsilon_3 - \mu N_3)}$$

$$\vdots$$

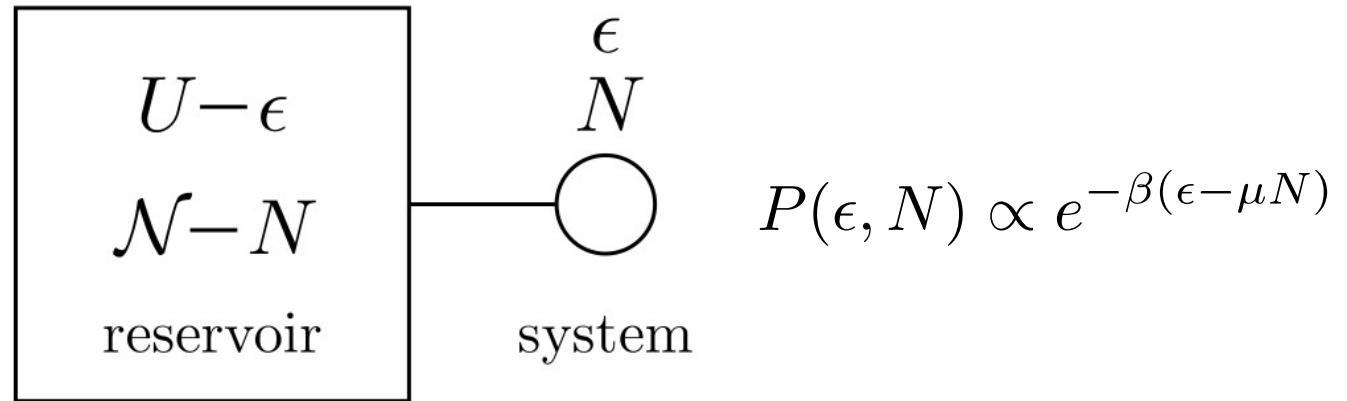
$$P(\epsilon_i, N_i) \propto e^{-\beta(\epsilon_i - \mu N_i)}$$

$$\vdots$$

$$Z = \sum_i e^{-\beta(\epsilon - \mu N_i)}$$

تابع پارشی بزرگ

آنسامبل کانونیک بزرگ



ϵ	N
ϵ_1	N_1
ϵ_2	N_2
ϵ_3	N_3
\vdots	\vdots
ϵ_i	N_i
\vdots	\vdots

$$\mathcal{Z} = \sum_i e^{-\beta(\epsilon - \mu N_i)}$$

$$P(\epsilon_1, N_1) = e^{-\beta(\epsilon_1 - \mu N_1)} / \mathcal{Z}$$

$$P(\epsilon_2, N_2) = e^{-\beta(\epsilon_2 - \mu N_2)} / \mathcal{Z}$$

$$P(\epsilon_3, N_3) = e^{-\beta(\epsilon_3 - \mu N_3)} / \mathcal{Z}$$

$$\vdots$$

$$P(\epsilon_i, N_i) = e^{-\beta(\epsilon_i - \mu N_i)} / \mathcal{Z}$$

$$\vdots$$

پخش جاد کردن توزیع گیبس

آنسامبل کانونیک بزرگ

بررسی کمیت‌های قابل اندازه‌گیری

$$\mathcal{Z} = \sum_i e^{-\beta(\epsilon_i - \mu N_i)} \quad P(\epsilon_i, N_i) = e^{-\beta(\epsilon_i - \mu N_i)} / \mathcal{Z}$$

$$N = \sum_i N_i P(\epsilon_i, N_i)$$

$$\begin{aligned} N &= \frac{1}{\mathcal{Z}} \sum_i N_i e^{-\beta(\epsilon_i - \mu N_i)} = \frac{1}{\mathcal{Z}} \sum_i \frac{1}{\beta} \frac{\partial}{\partial \mu} e^{-\beta(\epsilon_i - \mu N_i)} \\ &= \frac{1}{\mathcal{Z}} \frac{1}{\beta} \frac{\partial}{\partial \mu} \sum_i e^{-\beta(\epsilon_i - \mu N_i)} = \frac{1}{\mathcal{Z}} \frac{1}{\beta} \frac{\partial}{\partial \mu} \mathcal{Z} = \frac{1}{\beta} \frac{1}{\mathcal{Z}} \frac{\partial}{\partial \mu} \mathcal{Z} \end{aligned}$$

$$N = k_B T \frac{\partial}{\partial \mu} \ln \mathcal{Z} = k_B T \left(\frac{\partial \ln \mathcal{Z}}{\partial \mu} \right)_T$$

آنسامبل کانونیک بزرگ

بررسی کمیتهای قابل اندازه گیری

$$\mathcal{Z} = \sum_i e^{-\beta(\epsilon_i - \mu N_i)} \quad P(\epsilon_i, N_i) = e^{-\beta(\epsilon_i - \mu N_i)} / \mathcal{Z}$$

$$U = \sum_i \epsilon_i P(\epsilon_i, N_i)$$

$$U = \frac{1}{\mathcal{Z}} \sum_i \epsilon_i e^{-\beta(\epsilon_i - \mu N_i)}$$

$$\frac{\partial}{\partial \beta} e^{-\beta(\epsilon_i - \mu N_i)} = -(\epsilon_i - \mu N_i) e^{-\beta(\epsilon_i - \mu N_i)}$$

$$= -\epsilon_i e^{-\beta(\epsilon_i - \mu N_i)} + \mu N_i e^{-\beta(\epsilon_i - \mu N_i)}$$

$$\epsilon_i e^{-\beta(\epsilon_i - \mu N_i)} = -\frac{\partial}{\partial \beta} e^{-\beta(\epsilon_i - \mu N_i)} + \mu N_i e^{-\beta(\epsilon_i - \mu N_i)}$$

آنسامبل کانونیک بزرگ

بررسی کمیتهای قابل اندازه گیری

$$\mathcal{Z} = \sum_i e^{-\beta(\epsilon_i - \mu N_i)} \quad P(\epsilon_i, N_i) = e^{-\beta(\epsilon_i - \mu N_i)} / \mathcal{Z}$$

$$U = \sum_i \epsilon_i P(\epsilon_i, N_i)$$

$$U = \frac{1}{\mathcal{Z}} \sum_i \epsilon_i e^{-\beta(\epsilon_i - \mu N_i)}$$

$$\epsilon_i e^{-\beta(\epsilon_i - \mu N_i)} = -\frac{\partial}{\partial \beta} e^{-\beta(\epsilon_i - \mu N_i)} + \mu N_i e^{-\beta(\epsilon_i - \mu N_i)}$$

$$U = \frac{1}{\mathcal{Z}} \sum_i \left(-\frac{\partial}{\partial \beta} e^{-\beta(\epsilon_i - \mu N_i)} + \mu N_i e^{-\beta(\epsilon_i - \mu N_i)} \right)$$

آنسامبل کانونیک بزرگ

بررسی کمیتهای قابل اندازه گیری

$$\mathcal{Z} = \sum_i e^{-\beta(\epsilon_i - \mu N_i)} \quad P(\epsilon_i, N_i) = e^{-\beta(\epsilon_i - \mu N_i)} / \mathcal{Z}$$

$$U = \sum_i \epsilon_i P(\epsilon_i, N_i)$$

$$U = \frac{1}{\mathcal{Z}} \sum_i \left(-\frac{\partial}{\partial \beta} e^{-\beta(\epsilon_i - \mu N_i)} + \mu N_i e^{-\beta(\epsilon_i - \mu N_i)} \right)$$

$$U = -\frac{1}{\mathcal{Z}} \frac{\partial}{\partial \beta} \sum_i e^{-\beta(\epsilon_i - \mu N_i)} + \mu \frac{1}{\mathcal{Z}} \sum_i N_i e^{-\beta(\epsilon_i - \mu N_i)}$$

$$U = -\frac{1}{\mathcal{Z}} \frac{\partial}{\partial \beta} \mathcal{Z} + \mu N = -\frac{\partial}{\partial \beta} \ln \mathcal{Z} + \mu N = -\left(\frac{\partial \ln \mathcal{Z}}{\partial \beta} \right)_\mu + \mu N$$

آنسامبل کانونیک بزرگ

بررسی کمیتهای قابل اندازه گیری

$$\mathcal{Z} = \sum_i e^{-\beta(\epsilon_i - \mu N_i)} \quad P(\epsilon_i, N_i) = e^{-\beta(\epsilon_i - \mu N_i)} / \mathcal{Z}$$

$$S = -k_B \sum_i P(\epsilon_i, N_i) \ln P(\epsilon_i, N_i)$$

$$\begin{aligned} P(\epsilon_i, N_i) \ln P(\epsilon_i, N_i) &= P(\epsilon_i, N_i) [\ln e^{-\beta(\epsilon_i - \mu N_i)} - \ln \mathcal{Z}] \\ &= -\beta P(\epsilon_i, N_i) (\epsilon_i - \mu N_i) - P(\epsilon_i, N_i) \ln \mathcal{Z} \end{aligned}$$

$$S = \frac{1}{T} \sum_i P(\epsilon_i, N_i) (\epsilon_i - \mu N_i) + k_B \ln \mathcal{Z} \sum_i P(\epsilon_i, N_i)$$

$$S = \frac{1}{T} \sum_i P(\epsilon_i, N_i) (\epsilon_i - \mu N_i) + k_B \ln \mathcal{Z}$$

آنسامبل کانونیک بزرگ

بررسی کمیتهای قابل اندازه گیری

$$\mathcal{Z} = \sum_i e^{-\beta(\epsilon_i - \mu N_i)} \quad P(\epsilon_i, N_i) = e^{-\beta(\epsilon_i - \mu N_i)} / \mathcal{Z}$$

$$S = -k_B \sum_i P(\epsilon_i, N_i) \ln P(\epsilon_i, N_i)$$

$$S = \frac{1}{T} \sum_i P(\epsilon_i, N_i) (\epsilon_i - \mu N_i) + k_B \ln \mathcal{Z}$$

$$S = \frac{1}{T} \sum_i \epsilon_i P(\epsilon_i, N_i) - \mu \frac{1}{T} \sum_i N_i P(\epsilon_i, N_i) + k_B \ln \mathcal{Z}$$

$$S = \frac{U}{T} - \frac{\mu N}{T} + k_B \ln \mathcal{Z} = \frac{U - \mu N + k_B T \ln \mathcal{Z}}{T}$$

آنسامبل کانونیک بزرگ

بررسی کمیتهای قابل اندازه گیری

$$\mathcal{Z} = \sum_i e^{-\beta(\epsilon_i - \mu N_i)} \quad P(\epsilon_i, N_i) = e^{-\beta(\epsilon_i - \mu N_i)} / \mathcal{Z}$$

$$N = \sum_i N_i P(\epsilon_i, N_i) = k_B T \left(\frac{\partial \ln \mathcal{Z}}{\partial \mu} \right)_T$$

$$U = \sum_i \epsilon_i P(\epsilon_i, N_i) = - \left(\frac{\partial \ln \mathcal{Z}}{\partial \beta} \right)_\mu + \mu N$$

$$S = -k_B \sum_i P(\epsilon_i, N_i) \ln P(\epsilon_i, N_i) = \frac{U - \mu N + k_B T \ln \mathcal{Z}}{T}$$

$$S = \frac{U - \mu N + k_B T \ln \mathcal{Z}}{T} \Rightarrow -k_B T \ln \mathcal{Z} = U - TS - \mu N = F - \mu N$$

آنسامبل کانونیک بزرگ

بررسی کمیتهای قابل اندازه گیری

$$\mathcal{Z} = \sum_i e^{-\beta(\epsilon_i - \mu N_i)} \quad P(\epsilon_i, N_i) = e^{-\beta(\epsilon_i - \mu N_i)} / \mathcal{Z}$$

$$-k_B T \ln \mathcal{Z} = F - \mu N$$

یادآوری از آنسامبل کانونیک

$$-k_B T \ln Z = F \Rightarrow Z = e^{-\beta F}$$

$$-k_B T \ln \mathcal{Z} = F - \mu N \quad (\text{Grand Potential}) \quad \Phi_G$$

$$F - \mu N = \Phi_G$$

\Rightarrow

$$\mathcal{Z} = e^{-\beta \Phi_G}$$

آنسامبل کانونیک بزرگ

بررسی کمیتهای قابل اندازه گیری

$$\mathcal{Z} = \sum_i e^{-\beta(\epsilon_i - \mu N_i)} \quad P(\epsilon_i, N_i) = e^{-\beta(\epsilon_i - \mu N_i)} / \mathcal{Z}$$

$$N = \sum_i N_i P(\epsilon_i, N_i) = k_B T \left(\frac{\partial \ln \mathcal{Z}}{\partial \mu} \right)_T$$

$$U = \sum_i \epsilon_i P(\epsilon_i, N_i) = - \left(\frac{\partial \ln \mathcal{Z}}{\partial \beta} \right)_\mu + \mu N$$

$$S = -k_B \sum_i P(\epsilon_i, N_i) \ln P(\epsilon_i, N_i) = \frac{U - \mu N + k_B T \ln \mathcal{Z}}{T}$$

$$F - \mu N = \Phi_G \quad \Rightarrow \quad \mathcal{Z} = e^{-\beta \Phi_G}$$

آنسامبل کانونیک بزرگ

بررسی کمیتهای قابل اندازه گیری

$$\Phi_G = F - \mu N$$

$$d\Phi_G = dF - \mu dN - N d\mu$$

$$d\Phi_G = dU - T dS - S dT - \mu dN - N d\mu$$

$$d\Phi_G = \cancel{T dS} - p dV + \cancel{\mu dN} - \cancel{T dS} - S dT - \cancel{\mu dN} - N d\mu$$

$$d\Phi_G = -p dV - S dT - N d\mu : \quad \Phi_G = \Phi_G(T, V, \mu)$$

$$S = - \left(\frac{\partial \Phi_G}{\partial T} \right)_{V, \mu}, \quad p = - \left(\frac{\partial \Phi_G}{\partial V} \right)_{T, \mu}, \quad N = - \left(\frac{\partial \Phi_G}{\partial \mu} \right)_{T, V}$$

آنسامبل کانونیک بزرگ

بررسی کمیتهای قابل اندازه گیری

$$\sigma_N^2 = \langle N^2 \rangle - \langle N \rangle^2$$

$$\langle N \rangle = \sum_i N_i P(\epsilon_i, N_i) = \frac{1}{\mathcal{Z}} \sum_i N_i e^{-\beta(\epsilon_i - \mu N_i)}$$

$$= \frac{1}{\mathcal{Z}} \sum_i \frac{1}{\beta} \frac{\partial}{\partial \mu} e^{-\beta(\epsilon_i - \mu N_i)}$$

$$= k_B T \frac{1}{\mathcal{Z}} \frac{\partial}{\partial \mu} \sum_i e^{-\beta(\epsilon_i - \mu N_i)} = k_B T \frac{1}{\mathcal{Z}} \frac{\partial}{\partial \mu} \mathcal{Z}$$

$$\langle N \rangle = k_B T \frac{\partial}{\partial \mu} \ln \mathcal{Z}$$

افت و خیز حرارت

آنسامبل کانونیک بزرگ

بررسی کمیتهای قابل اندازه گیری

$$\sigma_N^2 = \langle N^2 \rangle - \langle N \rangle^2$$

$$\langle N^2 \rangle = \sum_i N_i P(\epsilon_i, N_i) = \frac{1}{Z} \sum_i N_i^2 e^{-\beta(\epsilon_i - \mu N_i)}$$

$$= \frac{1}{Z} \sum_i \frac{1}{\beta^2} \frac{\partial^2}{\partial \mu^2} e^{-\beta(\epsilon_i - \mu N_i)}$$

$$= (k_B T)^2 \frac{1}{Z} \frac{\partial^2}{\partial \mu^2} \sum_i e^{-\beta(\epsilon_i - \mu N_i)} = (k_B T)^2 \frac{1}{Z} \frac{\partial^2}{\partial \mu^2} Z$$

$$\langle N^2 \rangle = (k_B T)^2 \frac{1}{Z} \frac{\partial^2}{\partial \mu^2} Z$$

افت و خیز حرارت

آنسامبل کانونیک بزرگ

بررسی کمیتهای قابل اندازه گیری

$$\sigma_N^2 = \langle N^2 \rangle - \langle N \rangle^2$$

$$\langle N \rangle = k_B T \frac{\partial}{\partial \mu} \ln \mathcal{Z}, \quad \langle N^2 \rangle = (k_B T)^2 \frac{1}{\mathcal{Z}} \frac{\partial^2}{\partial \mu^2} \mathcal{Z}$$

$$\sigma_N^2 = (k_B T)^2 \frac{1}{\mathcal{Z}} \frac{\partial^2}{\partial \mu^2} \mathcal{Z} - \left(k_B T \frac{\partial}{\partial \mu} \ln \mathcal{Z} \right)^2$$

$$\sigma_N^2 = (k_B T)^2 \left[\frac{1}{\mathcal{Z}} \frac{\partial^2}{\partial \mu^2} \mathcal{Z} - \left(\frac{1}{\mathcal{Z}} \frac{\partial}{\partial \mu} \mathcal{Z} \right)^2 \right]$$

از طرفی برای بدست آوردن یک رابطه بسته قصد داریم رابطه زیر را بررسی کنیم

$$\frac{\partial^2}{\partial \mu^2} \ln \mathcal{Z}$$

آنسامبل کانونیک بزرگ

بررسی کمیتهای قابل اندازه گیری

$$\sigma_N^2 = \langle N^2 \rangle - \langle N \rangle^2$$

$$\sigma_N^2 = (k_B T)^2 \left[\frac{1}{\mathcal{Z}} \frac{\partial^2}{\partial \mu^2} \mathcal{Z} - \left(\frac{1}{\mathcal{Z}} \frac{\partial}{\partial \mu} \mathcal{Z} \right)^2 \right]$$

$$\frac{\partial^2}{\partial \mu^2} \ln \mathcal{Z} = \frac{\partial}{\partial \mu} \left(\frac{1}{\mathcal{Z}} \frac{\partial \mathcal{Z}}{\partial \mu} \right)$$

$$= -\frac{1}{\mathcal{Z}^2} \left(\frac{\partial \mathcal{Z}}{\partial \mu} \right)^2 + \frac{1}{\mathcal{Z}} \frac{\partial^2 \mathcal{Z}}{\partial \mu^2} = \left[\frac{1}{\mathcal{Z}} \frac{\partial^2}{\partial \mu^2} \mathcal{Z} - \left(\frac{1}{\mathcal{Z}} \frac{\partial}{\partial \mu} \mathcal{Z} \right)^2 \right]$$

$$\sigma_N^2 = (k_B T)^2 \frac{\partial^2}{\partial \mu^2} \ln \mathcal{Z}$$

آنسامبل کانونیک بزرگ

بررسی کمیتهای قابل اندازه گیری

$$\sigma_E^2 = \langle E^2 \rangle - \langle E \rangle^2$$

$$\mathcal{Z} = \sum_i e^{-\beta(\epsilon_i - \mu N_i)} = \sum_i e^{-\beta\epsilon_i} e^{\beta\mu N_i} = \sum_i z^{N_i} e^{-\beta\epsilon_i}$$

تعریف مفید $z = e^{\beta\mu}$ ← فوگاسیته (fugacity)

$$U = \langle E \rangle = \sum_i \epsilon_i P(\epsilon_i, N_i) = \frac{1}{\mathcal{Z}} \sum_i \epsilon_i e^{-\beta(\epsilon_i - \mu N_i)}$$

$$-\left(\frac{\partial}{\partial\beta} \mathcal{Z}\right)_z = \sum_i \epsilon_i e^{-\beta(\epsilon_i - \mu N_i)} \xrightarrow{\div \mathcal{Z}} -\frac{1}{\mathcal{Z}} \left(\frac{\partial}{\partial\beta} \mathcal{Z}\right)_z = \frac{1}{\mathcal{Z}} \sum_i \epsilon_i e^{-\beta(\epsilon_i - \mu N_i)}$$
$$-\left(\frac{\partial}{\partial\beta} \ln \mathcal{Z}\right)_z = \langle E \rangle$$

افت و خیز انرژی

آنسامبل کانونیک بزرگ

بررسی کمیتهای قابل اندازه گیری

$$\sigma_E^2 = \langle E^2 \rangle - \langle E \rangle^2$$

$$\langle E \rangle = - \left(\frac{\partial}{\partial \beta} \ln \mathcal{Z} \right)_z$$

$$\langle E^2 \rangle = \sum_i \epsilon_i^2 P(\epsilon_i, N_i) = \frac{1}{\mathcal{Z}} \sum_i \epsilon_i^2 e^{-\beta(\epsilon_i - \mu N_i)}$$

$$\langle E^2 \rangle = \left(\frac{1}{\mathcal{Z}} \frac{\partial^2 \mathcal{Z}}{\partial \beta^2} \right)_z$$

$$\left(\frac{\partial^2}{\partial \beta^2} \ln \mathcal{Z} \right)_z = - \left(\frac{1}{\mathcal{Z}} \frac{\partial \mathcal{Z}}{\partial \beta} \right)_z^2 + \left(\frac{1}{\mathcal{Z}} \frac{\partial^2 \mathcal{Z}}{\partial \beta^2} \right)_z = \langle E^2 \rangle - \langle E \rangle^2 \Rightarrow \sigma_E^2 = \left(\frac{\partial^2}{\partial \beta^2} \ln \mathcal{Z} \right)_z$$

افت و خیز انرژی

آنسامبل کانونیک بزرگ

گاز ایده‌آل

$$\Phi_G = F - \mu N$$

$$Z_N = \frac{Z_1^N}{N!} = \frac{1}{N!} \left(\frac{V}{\lambda_{\text{th}}^3} \right)^N, \quad \lambda_{\text{th}} = \frac{h}{\sqrt{2m\pi k_B T}}$$

$$Z_N = e^{-\beta F} \Rightarrow F = -k_B T \ln Z_N$$

$$F = -k_B T [-N \ln N + N + N \ln V - N \ln \lambda_{\text{th}}^3] = -Nk_B T + N \ln \left(\frac{N \lambda_{\text{th}}^3}{V} \right)$$

$$\mu = \left(\frac{\partial F}{\partial N} \right)_{T,V} = k_B T \ln \left(\frac{N \lambda_{\text{th}}^3}{V} \right)$$

$$\Phi_G = F - \mu N = -Nk_B T + N \ln \left(\frac{N \lambda_{\text{th}}^3}{V} \right) - Nk_B T \ln \left(\frac{N \lambda_{\text{th}}^3}{V} \right) = -Nk_B T$$

آنسامبل کانونیک بزرگ

گاز ایده‌آل

$$\Phi_G = -Nk_B T$$

معادله حالت گاز ایده‌آل $pV = -Nk_B T \Rightarrow \Phi_G = -Nk_B T = -pV$

$$p = - \left(\frac{\partial \Phi_G}{\partial V} \right)_{T, \mu}, \quad N = - \left(\frac{\partial \Phi_G}{\partial \mu} \right)_{T, V}$$

$$\left(\frac{\partial \Phi_G}{\partial V} \right)_{T, \mu} \left(\frac{\partial V}{\partial \mu} \right)_{T, \Phi_G} \left(\frac{\partial \mu}{\partial \Phi_G} \right)_{T, V} = -1 \Rightarrow \left(\frac{\partial \Phi_G}{\partial V} \right)_{T, \mu} = - \left(\frac{\partial \mu}{\partial V} \right)_{T, \Phi_G} \left(\frac{\partial \Phi_G}{\partial \mu} \right)_{T, V}$$

$$\left(\frac{\partial \Phi_G}{\partial \mu} \right)_{T, V} \left(\frac{\partial \mu}{\partial N} \right)_{T, V} \left(\frac{\partial N}{\partial \Phi_G} \right)_{T, V} = -1 \Rightarrow \left(\frac{\partial \Phi_G}{\partial \mu} \right)_{T, V} = - \left(\frac{\partial N}{\partial \mu} \right)_{T, V} \left(\frac{\partial \Phi_G}{\partial N} \right)_{T, V}$$

آنسامبل کانونیک بزرگ

گاز ایده‌آل

$$\Phi_G = -Nk_B T = -pV$$

$$N = - \left(\frac{\partial \Phi_G}{\partial \mu} \right)_{T,V}$$

$$\left(\frac{\partial \Phi_G}{\partial \mu} \right)_{T,V} = \left(\frac{\partial \Phi_G}{\partial N} \right)_{T,V} \left(\frac{\partial N}{\partial \mu} \right)_{T,V} = \left(\frac{\partial \Phi_G}{\partial N} \right)_{T,V} \frac{1}{\left(\frac{\partial \mu}{\partial N} \right)_{T,V}}$$

$$\left\{ \begin{array}{l} \left(\frac{\partial \Phi_G}{\partial N} \right)_{T,V} = -k_B T \\ \text{اگر } \mu = k_B T \ln \left(\frac{N \lambda_{\text{th}}^3}{V} \right) \Rightarrow \left(\frac{\partial \mu}{\partial N} \right)_{T,V} = \frac{k_B T}{N} \end{array} \right.$$

آنسامبل کانونیک بزرگ

گاز ایده‌آل

$$\Phi_G = -Nk_B T = -pV$$

$$N = - \left(\frac{\partial \Phi_G}{\partial \mu} \right)_{T,V}$$

$$\left(\frac{\partial \Phi_G}{\partial \mu} \right)_{T,V} = \left(\frac{\partial \Phi_G}{\partial N} \right)_{T,V} \left(\frac{\partial N}{\partial \mu} \right)_{T,V} = \left(\frac{\partial \Phi_G}{\partial N} \right)_{T,V} \frac{1}{\left(\frac{\partial \mu}{\partial N} \right)_{T,V}}$$

$$\left\{ \begin{array}{l} \left(\frac{\partial \Phi_G}{\partial N} \right)_{T,V} = -k_B T \\ \left(\frac{\partial \mu}{\partial N} \right)_{T,V} = \frac{k_B T}{N} \end{array} \right. \Rightarrow \left(\frac{\partial \Phi_G}{\partial \mu} \right)_{T,V} = -k_B T \frac{N}{k_B T} = -N$$

آنسامبل کانونیک بزرگ

گاز ایده‌آل

$$\Phi_G = -Nk_B T = -pV$$

$$p = - \left(\frac{\partial \Phi_G}{\partial V} \right)_{T, \mu}$$

$$\left(\frac{\partial \Phi_G}{\partial V} \right)_{T, \mu} = - \left(\frac{\partial \mu}{\partial V} \right)_{T, \Phi_G} \left(\frac{\partial \Phi_G}{\partial \mu} \right)_{T, V}$$

$$\left\{ \begin{array}{l} \left(\frac{\partial \Phi_G}{\partial \mu} \right)_{T, V} = -N \\ \text{اگر } \mu = k_B T \ln \left(\frac{N \lambda_{\text{th}}^3}{V} \right) \Rightarrow \left(\frac{\partial \mu}{\partial V} \right)_{T, \Phi_G} = -\frac{k_B T}{V} \end{array} \right.$$

آنسامبل کانونیک بزرگ

گاز ایده‌آل

$$\Phi_G = -Nk_B T = -pV$$

$$p = - \left(\frac{\partial \Phi_G}{\partial V} \right)_{T, \mu}$$

$$\left(\frac{\partial \Phi_G}{\partial V} \right)_{T, \mu} = - \left(\frac{\partial \mu}{\partial V} \right)_{T, \Phi_G} \left(\frac{\partial \Phi_G}{\partial \mu} \right)_{T, V}$$

$$\left\{ \begin{array}{l} \left(\frac{\partial \Phi_G}{\partial \mu} \right)_{T, V} = -N \\ \left(\frac{\partial \mu}{\partial V} \right)_{T, \Phi_G} = -\frac{k_B T}{V} \end{array} \right. \Rightarrow \left(\frac{\partial \Phi_G}{\partial V} \right)_{T, \mu} = -\frac{Nk_B T}{V} = -p$$

آنسامبل کانونیک بزرگ

$$\text{گاز ایده‌آل} \quad \Phi_G = -Nk_B T = -pV$$

$$\Phi_G = F - \mu N \Rightarrow \Phi_G = -pV$$

Extensive کمیت $S(\alpha N, \alpha V, \alpha U) = \alpha S(N, V, U)$

$$\frac{\partial}{\partial \alpha} S(\alpha N, \alpha V, \alpha U) = \frac{\partial}{\partial \alpha} (\alpha S(N, V, U))$$

$$\frac{\partial S}{\partial(\alpha N)} \frac{\partial(\alpha N)}{\partial \alpha} + \frac{\partial S}{\partial(\alpha V)} \frac{\partial(\alpha V)}{\partial \alpha} + \frac{\partial S}{\partial(\alpha U)} \frac{\partial(\alpha U)}{\partial \alpha} = S$$

$$\frac{\partial S}{\partial(\alpha N)} N + \frac{\partial S}{\partial(\alpha V)} V + \frac{\partial S}{\partial(\alpha U)} U = S$$

$$\alpha = 1 : \quad \frac{\partial S}{\partial N} N + \frac{\partial S}{\partial V} V + \frac{\partial S}{\partial U} U = S$$

آنسامبل کانونیک بزرگ

$$\text{گاز ایده‌آل} \quad \Phi_G = -Nk_B T = -pV$$

$$\frac{\partial S}{\partial N} N + \frac{\partial S}{\partial V} V + \frac{\partial S}{\partial U} U = S$$

جلسه هفتم

$$\frac{1}{T} = \left(\frac{\partial S}{\partial E} \right)_{N,V}, \quad \frac{p}{T} = \left(\frac{\partial S}{\partial V} \right)_{E,N}, \quad \frac{\mu}{T} = - \left(\frac{\partial S}{\partial N} \right)_{V,E}$$

$$-\frac{\mu}{T} N + \frac{p}{T} V + \frac{1}{T} U = S \Rightarrow -\mu N + pV + U = TS$$

$$\Phi_G = F - \mu N = U - TS - \mu N$$

$$\Phi_G = -pV$$

نیمچه اول

آنسامبل کانونیک بزرگ

$$\text{گاز ایده‌آل} \quad \Phi_G = -Nk_B T = -pV$$

$$\frac{\partial S}{\partial N} N + \frac{\partial S}{\partial V} V + \frac{\partial S}{\partial U} U = S$$

$$\text{جلسه هفتم} \quad \frac{1}{T} = \left(\frac{\partial S}{\partial E} \right)_{N,V}, \quad \frac{p}{T} = \left(\frac{\partial S}{\partial V} \right)_{E,N}, \quad \frac{\mu}{T} = - \left(\frac{\partial S}{\partial N} \right)_{V,E}$$

$$-\frac{\mu}{T} N + \frac{p}{T} V + \frac{1}{T} U = S \Rightarrow -\mu N + pV + U = TS$$

$$G = H - TS = U + pV - TS$$

$$G = \mu N$$

نهمین جلسه

آنسامبل کانونیک بزرگ

$$dU = TdS - pdV + \mu dN$$

$$F = U - TS \Rightarrow dF = dU - TdS - SdT$$

$$dF = -pdV - SdT + \mu dN$$

$$G = H - TS = U + pV - TS \Rightarrow dG = dU + pdV + Vdp - TdS - SdT$$

$$dG = Vdp - SdT + \mu dN$$

یک نوع فرم هر سیستم

$$\left\{ \begin{array}{l} dU = TdS - pdV + \mu dN \\ dF = -pdV - SdT + \mu dN \\ dG = Vdp - SdT + \mu dN \end{array} \right. \begin{array}{l} \text{چندین} \\ \text{نوع فرم هر} \\ \text{سیستم} \end{array} \left\{ \begin{array}{l} dU = TdS - pdV + \sum_i \mu_i dN_i \\ dF = -pdV - SdT + \sum_i \mu_i dN_i \\ dG = Vdp - SdT + \sum_i \mu_i dN_i \end{array} \right.$$

آنسامبل کانونیک بزرگ

ماکزیم کردن آنتروپی به روش ضرایب لاگرانژ

$$S = -k_B \sum_i P(\epsilon_i, N_i) \ln P(\epsilon_i, N_i) = -k_B \sum_i P_i \ln P_i$$

قیدهای حاضر

$$\sum_i P_i = 1, \quad \sum_i \epsilon_i P_i = U, \quad \sum_i N_i P_i = N$$

$$\begin{aligned} \mathcal{L} = -k_B \sum_i P_i \ln P_i + \lambda_1 (\sum_i P_i - 1) \\ + \lambda_2 (\sum_i \epsilon_i P_i - U) \\ + \lambda_3 (\sum_i N_i P_i - N) \end{aligned}$$

آنسامبل کانونیک بزرگ

ماکزیم کردن آنتروپی به روش ضرایب لاگرانژ

$$\mathcal{L} = -k_B \sum_i P_i \ln P_i + \lambda_1 (1 - \sum_i P_i) + \lambda_2 (U - \sum_i \epsilon_i P_i) + \lambda_3 (N - \sum_i N_i P_i)$$

$$\frac{\partial P_i}{\partial P_j} = \delta_{ij}$$

$$\frac{\partial \mathcal{L}}{\partial P_j} = - \sum_i \delta_{ij} \ln P_i - \sum_i \delta_{ij} - \lambda_1 \sum_i \delta_{ij}$$

$$- \lambda_2 \sum_i \epsilon_i \delta_{ij} - \lambda_3 \sum_i N_i \delta_{ij} = 0$$

$$\frac{\partial \mathcal{L}}{\partial P_j} = -k_B (\ln P_j + 1) - \lambda_1 - \lambda_2 \epsilon_j - \lambda_3 N_j = 0$$

آنسامبل کانونیک بزرگ

ماکزیم کردن آنتروپی به روش ضرایب لاگرانژ

$$\mathcal{L} = -k_B \sum_i P_i \ln P_i + \lambda_1 (1 - \sum_i P_i) + \lambda_2 (U - \sum_i \epsilon_i P_i) + \lambda_3 (N - \sum_i N_i P_i)$$

$$\frac{\partial \mathcal{L}}{\partial P_j} = -k_B (\ln P_j + 1) - \lambda_1 - \lambda_2 \epsilon_j - \lambda_3 N_j = 0$$

$$\ln P_j = -1 - \frac{\lambda_1}{k_B} - \frac{\lambda_2 \epsilon_j}{k_B} - \frac{\lambda_3 N_j}{k_B}$$

$$P_j = \frac{e^{-\frac{\lambda_2 \epsilon_j}{k_B}} e^{-\frac{\lambda_3 N_j}{k_B}}}{e^{1 + \frac{\lambda_1}{k_B}}} = \frac{e^{-\beta(\epsilon_j - \mu N_j)}}{\mathcal{Z}}, \quad \mathcal{Z} = e^{1 + \frac{\lambda_1}{k_B}}, \quad \lambda_2 = \frac{1}{T}, \quad \lambda_3 = -\frac{\mu}{T}$$